STRESZCZENIE

Głównym celem pracy doktorskiej pt. *Narracja muzyczna Johannesa Brahmsa w wybranych utworach Johannesa Brahmsa na przykładach Intermezzi op. 117 i Klavierstücke op. 118 na fortepian solo oraz Sonaty d-moll op. 108 na fortepian i skrzypce* jest opis i interpretacja głównych właściwości oraz szczególnych cech brahmsowskiego języka muzycznego. Proces pracy nad tekstem muzycznym zawsze wyzwala potrzebę zrozumienia zależności zachodzących pomiędzy poszczególnymi elementami składni muzycznej. Analiza narracji muzycznej w wybranych dziełach prowadzi poprzez opis wyrafinowanych struktur dźwiękowych, głębi ładunku ekspresji oraz dużej liczby pozamuzycznych odniesień w niej zawartych. Autorka pracy starała się możliwie dokładnie zanalizować elementy składające się na obraz narracji muzycznej w utworach: fakturę, oznaczenia wykonawcze i spektrum ich możliwych interpretacji.

Praca składa się z trzech rozdziałów, wstępu i zakończenia. Każdy z rozdziałów analitycznych poprzedza ponadto rys historyczny dotyczący okoliczności powstania dzieł.

Wstęp naświetla cele pracy, zawiera uzasadnienie wyboru tematu oraz prezentuje główne tezy zawarte w dysertacji.

Pierwszy rozdział zajmuje się zagadnieniem narracji muzycznej. Zawiera odpowiedzi na następujące pytania badawcze: jaka jest definicja narracji muzycznej, co się na nią składa, do których zjawisk w tekście muzycznym się odnosi i jakie wyzwania stawia przed wykonawcą. W rozdziale omówiona jest także relacja pomiędzy dziełem i wykonawcą, jak również zagadnienie improwizacji w kontekście planowości narracji. Rozdział wieńczą wybrane teorie narracji muzycznej autorstwa Eero Tarastiego i Very Micznik.

Drugi rozdział koncentruje się wokół różnych aspektów narracji muzycznej w *Intermezzi* op. 117 i *Klavierstücke* op. 118. Analizę wieńczy szereg tez badawczych. *Intermezzi* op. 117 reprezentują przykład narracji typowej dla liryki wokalnej, *Klavierstücke* op. 118 zaś narrację niezwykle zróżnicowaną - od wielkoformatowej po pieśniową. Brahms nazwał *Intermezzi* op. 117 „kołysankami swoich smutków”[1] i w istocie *Intermezzi* takimi są - to dzieła refleksyjne, operujące niewielką skalą dynamiczną, pełne emocjonalnych półcieni. *Klavierstücke* op. 118 to z kolei *opus magnum* twórczości fortepianowej Brahmsa. Utwory reprezentują fuzję

[1] Keys Ivor, *Johannes Brahms*, Amadeus Press, Portland, 1989, s. 8

epickiej skali wypowiedzi muzycznej i bogactwa fakturalnego z wczesnej twórczości fortepianowej Brahmsa, zamiłowania do polifonii z jego późniejszych dzieł oraz elementów liryzmu i introwersji z ostatnich brahmsowskich opusów. W obydwu cyklach Brahms pozostaje melodystą, kierowanym potrzebą wyrażenia emocjonalnej głębi i ważnych treści swoich dzieł zawsze poprzez prymat melodyki.

W trzecim rozdziale pracy zanalizowana zostaje *Sonata d-moll* op. 108 na fortepian i skrzypce, która jest ostatnim dziełem Brahmsa na ten skład wykonawczy. Dzieło budują dwa skrajne bieguny muzycznej narracji - symfoniczność i liryzm. Dychotomiczne rozwiązania ścierają się w prawie każdym elemencie utworu - od dynamiki, poprzez kolorystykę i kontrasty wyrażone w niej poprzez użycie skrajnych rejestrów w partiach obydwu instrumentów. Zauważalne podobieństwo zjawisk obecnych w tekście *Sonaty* z fakturą brahmsowskich symfonii stanowi podstawę do nazwania *Sonaty d-moll*, podobnie jak wczesnych sonat fortepianowych Brahmsa, jedną z jego „zawoalowanych symfonii".

Zakończenie stanowi podsumowanie tez zawartych w dysertacji oraz wskazanie głównych obserwacji dotyczących analizy narracji muzycznej wybranych utworów Johannesa Brahmsa.

Do pracy dołączona jest płyta CD, która zawiera nagrania następujących utworów Johannesa Brahmsa:

2 cykle miniatur na fortepian solo: 3 *Intermezzi* op. 117 oraz 6 *Klavierstücke* op. 118

Sonata d-moll op. 108 na fortepian i skrzypce

Promotor: prof. zw. dr hab. Waldemar Wojtal

SUMMARY

The aim of this dissertation titled *Music narration in the selected pieces of Johannes Brahms on the example of Intermezzi op. 117 and Klavierstücke op. 118 for piano solo and Sonata in d minor op. 108 for piano and violin* is to describe and interpret the main qualities and distinctive features of Brahms' musical language. The process of working on a music score always evokes the need of understanding the correlations among particular elements of the music syntax. The analysis of the music narration in the selected pieces leads through description of sophisticated structures, deep load of expression and large amount of non-musical references. The author of the dissertation strived to analyze as precisely as possible the elements of music narration, such as music texture, performers' markings, and the variety of possible interpretations.

The work is divided into three chapters, preceded by an introduction. Each of the chapters explains the historical background and the circumstances in which the works were composed.

The introduction highlights the purposes of the dissertation, explains the choice of its topic, and presents the main theses.

The first chapter discusses the issue of music narration. The main questions are: what is the definition of music narration, what does it consist in, which aspects of music does it refer to, and how does it challenge the performer. The next discussed subject is the relation between a piece and a performer, and also between narration and improvisation. The chapter ends with selected definitions of narration by Eero Tarasti and Vera Micznik.

The second chapter focuses on various aspects of music narration in Intermezzi op. 117 and *Klavierstücke* op. 118. The analysis concludes with diversified findings. *Intermezzi* op. 117 represent introversive, lyrical narration, whereas *Klavierstücke* op. 118 offer a wide range of types of narration: from large-format statements to song-like, simplified ones. Brahms himself called *Intermezzi* op. 117 'the lullabies of my sorrow'[2], and so they are - reflexive, based on low dynamics range, full of emotional penumbra. On the contrary, *Klavierstücke* op. 118 can be called an 'opus magnum' of Brahms' pianistic output, since it represents the fuse of epic impetus and textural richness from composer's early output, love of polyphony from his later

[2] Keys Ivor, *Johannes Brahms*, Amadeus Press, Portland, 1989, s. 8

works, and the elements of lyricism and introversion that can be traced in his final compositions. In both cycles Brahms remains a melodist, driven by the need to express the emotional depth and the profound contents of pieces mainly through melodies.

The third chapter focuses on *Sonata in d minor* op. 108 for piano and violin which is the last sonata for these instruments among Brahms' works. It also fuses the two extremes of music narration – symphonicity on the one hand, and lyricism on the other. The opposite textures clash with each other in almost every aspect of the piece – from differences in the density of music texture, through dynamics and contrasts in tone color, to use of various registers of instruments. The obvious resemblance to Brahms' symphonies justify the attempt to name it, similarly to early piano sonatas, one of his 'veiled symphonies'.

The conclusion sums up the dissertation's theses and presents findings of all the three chapters.

Attached to this dissertation is a CD containing the following pieces:

2 cycles for the piano solo - 3 *Intermezzi* op. 117 oraz 6 *Klavierstücke* op. 118

Sonata d-moll op. 108 for piano and violin

Promotor: prof. zw. dr hab. Waldemar Wojtal